

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 109:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. H. Bergema, Karoemi; Dr. F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr. E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr. A. Bouman, Amsterdam; Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Drs. D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herken, Ermelo; Dr. B. Holwerda, Amersfoort; Dr. A. J. Jasperse, Leiden; Dr. J. Kapteyn, IJmuiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. J. L. Koole, Naaldwijk; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijcksaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. H. Mulder, Deventer; Dr. S. J. Poggma, Amersfoort; Dr. A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnadorp, Rotterdam; A. Schijlder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Rotterdam; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr. H. Smilde, Groningen; Dr. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Drs. M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Mellekerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. H. J. Westerink, Leiden; Dr. D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr. S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f.250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f.750 en voor Ned.-Indië f.6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. per regel. — Losse nummers f.0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: „Ontvangen van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria“, IV. — Gedicht van Joost van den Vondel. — Uit de Schrift: De nog niet „geloofde“ inconsequentie, Amos 8:13, 14. — Kerkelijk leven: „Op de grens van twee werelden“, III. „Scheve voorstelling“, Dr. H. W. v. d. Vaart Smit. Het glas champagne. Kerk en politiek, II. — Even parkeren: De schaduw der belofte. — Aan een jongeren tijdgenoot, No. 11. — Literatuur en kunst: Marnix van St. Aldegonde, 1540—1598, III. — Perschoorw. — Kerknieuws. — Bijlage: Heidelberg. Catechismus II, bldz. 225—232.

HOOFDARTIKEL

„Ontvangen van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria“.

IV.

C. De leer der Heilige Schrift.

Behalve de bezwaren, die aan de geboorte-geschiedenis zelf ontleend zijn, meent men ook bezwaren te kunnen ontleenen aan het feit, dat in het overige gedeelte van het Nieuwe Testament over de maagdelijke geboorte wordt gezweven.

Wat Marcus niet van de geboorte van den Heiland spreekt is te verklaren uit den opzet van zijn Evangelie. Hij wilde de groote daden des Heeren bekend maken.¹⁾

Wat het Johannes-evangelie betreft, is er verschil van meening over 1:13. Welke niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesch, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn.

Op dezen tekst is een variant: Welke niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesch, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren is. Was deze lezing de oorspronkelijke, dan zou hier dus niet sprake zijn van de geloovigen, maar van Christus en op die manier ook het vierde Evangelie een getuigenis bevatten aangaande de maagdelijke geboorte. Niemand minder dan Theodor Zahn neemt het voor deze opvatting op.²⁾ Toch lijkt ons het tekstgetuigenis te gering, om daarop deze lezing aan te nemen.³⁾ Wel zie ik in de formulering van het kindschap der geloovigen een bewijs, dat aan Johannes de maagdelijke geboorte niet onbekend is geweest.⁴⁾

Joh. 7:41: Zal dan de Christus uit Galilea komen? Is geen bewijs tegen 's Heilands geboorte in Bethlehem. 't Zegt alleen, dat die geboorte in Bethlehem aan de schare niet bekend was.

In de Handelingen der Apostelen wordt geen getuigenis aangaande de maagdelijke geboorte gegeven.

Voor het feit, dat Paulus in zijn vele geschriften niet uitdrukkelijk van dit geloofsmysterie spreekt, is beschouwd als een krachtig bewijs tegen de gedachte van de maagdelijke geboorte. Nu mag uit het feit, dat Paulus hiervan zwijgt, niet worden afgeleid, dat hij de maagdelijke geboorte niet aanvaardde. Over het algemeen noemt Paulus heel weinig feiten uit het leven van den Heere Jezus. Hij is geen historicus, maar een dogmaticus. Toch zien wij in Schriftplaatsen als Rom. 1:3, 5:12, 8:3, Gal. 4:4, 1 Cor. 15:47, Phil. 2:7, dat de maagdelijke geboorte aan hem niet onbekend zal zijn geweest.⁵⁾

Dat hij er niet uitdrukkelijk over spreekt, is

1) Machen, a.w. p. 253.

2) Das Evangelium des Johannes³, 1912, p. 72—77, p. 709—712.

3) Machen, a.w. p. 255.

4) 't Ware ondenkbaar, dat Johannes, die Maria in zijn huis heeft opgenomen, van dit feit geen kennis droeg. Dat hij niet uitdrukkelijk de maagdelijke geboorte noemt mag ook in verband met het doel van zijn Evangelie gebracht worden. Hij heeft de anderen willen aanvullen.

5) Orr, p. 114—121.

een bewijs, dat aangaande den persoon van Christus geen strijd was in de dagen van Paulus.

Ook ligt het in den aard der zaak, dat Maria vooreerst deze waarheid heeft bewaard in haar hart.

Het weinige dat aangaande de maagdelijke geboorte in de Heilige Schrift wordt gevonden is geen bewijs tegen het feit.

Wanneer men het feit van de maagdelijke geboorte verwerpt, komt de vraag op, hoe dan toch de kerk tot het geloof in de maagdelijke geboorte is gekomen.

De eerste mogelijkheid is, dat de schrijvers van de Evangelien of de discipelen eenvoudig deze hebben verzonnen. Dat in plaats van het wonder eenvoudig een natuurlijk gebeuren wordt geplaatst.

Bij de Joden moet al vroeg de laster zijn opgekomen, dat Jezus niet geboren was uit een maagd, maar dat zijn vader een soldaat was. Panther (of Pantere of Pandra).⁶⁾ Hier hebben we een woordspeling. Maagd is in het Grieksch parthenos. Daar heeft men waarschijnlijk Panther, een toen veelvuldig voorkomende naam van gemaakt.

Waarschijnlijk bestrijdt Mattheüs in zijn evangelie reeds dezen laster door in het geslachtsregister van Jezus een plaats te geven aan Thamar, Rachab, Ruth en Bathseba.

Het is merkwaardig, dat in later tijd men weer denzelfden weg is opgegaan. Harnack beschouwt Jezus als een zoon uit het huwelijk van Jozef en Maria. Hij zou geboren zijn ná de verloving, vóór het huwelijk.⁷⁾

De oorsprong van de gedachte der maagdelijke geboorte wordt in tweederlei richting gezocht, n.l. in het Jodendom en in het heidendom.

Meent men, dat het een Joodsche gedachte is, dan wijst men op Oudtestamentische geschiednissen als van Izak, Simson en Samuël. Johannes de Dooper werd geboren uit bejaarde ouders. Nu moet Jezus worden voorgesteld als grooter dan Johannes den Dooper. Een bezwaar is, dat nergens gevonden wordt de uitsluiting van den vader. Zoo zegt Strack-Billerbeck: Op grond van Gen. 17:17, 18:11—14, 21:1—7, 25, 26 gold het voor de synagoge als een uitgemaakte zaak, dat Izaks en Jacobs ontvangenis en geboorte te danken waren aan het onmiddellijke scheppende ingrijpen Gods.

Daarentegen is nergens in de oudere Joodsche bronnen ook maar iets te bespeuren van de voorstelling, dat een mensch zonder mans toedoen alleen door Goddelijke werking in een moederschoot ontvangen en geboren zou kunnen worden. Daarom heeft het oude Jodendom ook nooit verwacht, dat de beloofde Messias in den weg van boven-natuurlijke geboorte het licht der wereld zou zien; ook voor hem gold de regel: mensch van mensch geboren. Tegenover het Joodsche denken betekent Matth. 1:18 iets absoluut nieuws.⁸⁾

Velen meenen, dat de gedachte van de maagdelijke geboorte is afgeleid uit Jes. 7:14. Zie de maagd zal zwanger worden.⁹⁾ Door het lezen van dezen tekst in de vertaling der LXX, waar het Hebreeuwsche alma (jonge vrouw) door parthenos (maagd) is weergegeven, zou men op de gedachte van de maagdelijke geboorte gekomen zijn. Maar dit is toch niet waarschijnlijk. Bij de Joden werd Jes. 7:14 niet Messiaans uitgelegd.¹⁰⁾

De zaak staat juist andersom. Het feit van de bovennatuurlijke geboorte werpt nieuw licht op deze Oud-testamentische plaats.¹¹⁾

6) E. Hennecke, N. T. Apocryphen², p. 81.

7) Aangehaald bij Machen, a.w. p. 275.

8) Kommentar zum N. T. aus Talmud und Midrasch. Matth. 1922, p. 49.

9) Zoo Harnack, Dogmengeschichte, I³, p. 113. F. Hauck, Theol. Handkommentar zum N. T., III, 1934, p. 23.

10) A. Edersheim, The life and times of Jesus the Messiah², 1884, II, p. 710, haalt 456 plaatsen aan, die Messiaans bij de Joden werden uitgelegd, maar noemt niet Jes. 7:14.

11) Bornhäuser, a.w. p. 43 v.

De wijnpers....

De wijnpers van Gods grimmigheid
Zal witte en purpre druiven persen,
En met een rooden dauw verwarsschen
Dit veld, dat om verassing schreit.

't Is Wijnmaend, 't is de rechte tijd.
Laet dien Wijngaerdenier betyen,
Die maet kan stellen yeders lyen.
Hy zet den merckpael van den strijd.
Hy geeft by beurte zon en regen,
Dan zonneshijn, dan regenvlaegh.
De zonne schijnt niet alle daegh,
Noch juist, wanneer 't ons valt gelegen.
Het water leit niet eeuwigh vlak.
Het onweer weet zijn tijd en stonden.
't Staet al aen tijd, en maet gebonden,
Wat voorvalt onder 'themelsch dack.
Gods roeden, die het lichaem plaegen,
Zijn bezems, om de ziel te vaegen.¹⁾

Ghy zalige Englen altemaal,
Ten dienst der vromen, uitgelezen,
Daelt neder, yeder met een schael.
Koomt, schept het sap der zuivre bezen.²⁾

En mengelt dit, dat bidden wy,
Met biltre traenen, die wy schreien.
Daelt neer, onsterffelijke Reien.
Verkeert dees gal in leckerny.
Verquickt ons, midden in doodspijnen,
En parst uit alssem puick van wijnen.

JOOST VAN DEN VONDEL. (Maeghden).

1) zuiveren; 2) beziën.

Ook het beroep op Philo moet worden gewraakt. Deze zegt, dat Izak, Jacob, Mozes geen kinderen hebben gehad. God heeft de kinderen van Sara, Rebekka enz. verwekt. Maar hij denkt hierbij alleen aan een goddelijke verwekking van bepaalde deugden in de ziel van een mensch. We moeten bij hen rekening houden met het allegorisch karakter, dat zijn werken draagt. Zoodat er geen grond is om aan te nemen, dat aan de opvatting van Philo ten grondslag ligt een vóór-Christelijk-Palestijnsch geloof in de maagdelijke geboorte van Izak e.a. Het is niet waarschijnlijk dat de woorden van Philo, losgemaakt uit hun verband, aanleiding hebben gegeven. Daarvoor was er te groot contrast tusschen Alexandrië en Palestina.

De ontleening van de maagdelijke geboorte kan niet uit Joodsche bron zijn geschied.

Integendeel, de ontkening van de maagdelijke geboorte is juist van Joodsche zijde begonnen.¹²⁾

Evenmin is het waarschijnlijk, dat de gedachte aan heidensche bron zou zijn ontleend. Wij hebben reeds gezien, in hoeveel verschillende richtingen deze ontleening wordt gezocht. Dat pleit al tegen de juistheid van deze gedachte. Bovendien was de scheiding tusschen de Christelijke kerk en de omringende Heidensche wereld te groot, dat men hier aan een beïnvloeding zou mogen denken. Daarbij draagt ook de geschiedenis van de maagdelijke geboorte een te duidelijk Palestijnsch-Joodsch karakter.

In de laatste jaren tracht de religionshistorische school de verbinding van ontleening aan Joodsche en Heidensche bron te bewerkten. Men ziet in heel het Oostersche leven allerlei motieven, die overal gevonden worden en weerkeeren.¹³⁾ Zoo vindt men hier het motief van de maagdelijke geboorte, dat overal in de geschiedenis der godsdiensten gevonden wordt.

12) Machen, a.w. p. 296—315.

13) Vgl. A. Jeremias, Das Alte Testament im Lichte des Alten Orients⁴, 1930.